

Od wielu lat zajmuję się edukacją dorosłych i tworzenie rzeczywistych sytuacji edukacyjnych niezmiennie dostarcza mi satysfakcji i radości. Dlatego też ucieszyła mnie propozycja poprowadzenia warsztatu z ewaluacji. Jego bazą był mój podręcznik „Ewaluacja krok po kroku. Podręcznik ewaluacji programów profilaktycznych”.

EWALUACJA NA WARSZTACIE

Jagoda Latkowska

Edukator, psychoterapeutka, superwizorka Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

Zgodnie z koncepcją Davida Kolba, amerykańskiego teoretyka metod nauczania, uczenie się przez doświadczenie następuje w pewnym porządku, nazwanym od jego nazwiska cyklem Kolba. Proces ten ma cztery fazy. Nasze zaangażowanie w konkretne zadanie (faza doświadczania) zostaje poddane refleksji i rozumieniu (faza refleksji), uporządkowane poznawczo i wzbogacone przez teorię (faza zdobywania wiedzy), po czym nowe treści poznawcze zostają włączone do praktyki (faza zastosowania), a więc znów jesteśmy na poziomie doświadczenia.

Cykl Kolba opisuje proces uczenia się, który różni się od nauczania, czyli przekazywania wiedzy. Zawiera nie tylko – jak w nauczaniu – możliwość zaciekawienia się i intelektualnego poznania, lecz także szansę na głębsze, oparte na osobistym przeżyciu, zrozumienie i praktyczne zastosowanie nowych treści. Skuteczność takiego uczenia się zwielokrotniają sytuacje pracy grupowej, gdy pojawia się różnorodność doświadczeń i perspektyw, która poszerza rozumienie. Uczestniczenie w procesie uczenia się jest inspirujące i ekscytujące.

Od wielu lat zajmuję się edukacją dorosłych i tworzenie rzeczywistych sytuacji edukacyjnych niezmiennie dostarcza mi satysfakcji i radości. Dlatego też ucieszyła mnie propozycja poprowadzenia warsztatu z ewaluacji. Jego bazą poznawczą był mój podręcznik Ewaluacja krok po kroku. Podręcznik ewaluacji programów profilaktycznych¹. Pomysł podręcznika, a w zasadzie poradnika, wyniknął z moich doświadczeń edukacyjnych związanych z ewaluacją, gdyż od kilku lat prowadzę zajęcia związane z tym tematem. Na warsztat wybrałam przede wszystkim takie treści, które wspierają ludzi w praktycznym działaniu.

Szkolenie zatytułowane Metody prowadzenia ewaluacji procesu² było skierowane do osób pracujących w małych organizacjach pozarządowych, realizujących programy profilaktyczne i związaną z nimi ewaluację wewnętrzną własnych działań, a więc osób, dla których został napisany podręcznik. W czasie zajęć mogłam sprawdzić, w jakim stopniu moja publikacja spełnia kryterium praktycznej użyteczności, na ile zawarty w niej pomysł na uczenie ewaluacji, sprawdza się w zetknięciu z konkretnymi projektami i pytaniami. W zaproszeniu wysłanym do uczestników wyrażona była bowiem zachęta do pracy nad aktualnie realizowanymi programami. Fragment tego zaproszenia

brzmiał: Chciałabym poprosić o przygotowanie się, które znacznie podniesie praktyczne korzyści, jakie będziecie mogli Państwo odnieść podczas naszej wspólnej pracy. Przygotowanie dotyczy programów, jakie Państwo realizujecie lub zamierzacie realizować i które poddajecie lub zamierzacie poddać ewaluacji. Będę wdzięczna za przyniesienie na warsztat opisów tych programów, w takiej formie, w jakiej macie je Państwo opracowane. Byłoby wskazane, żeby opis uwzględniał co najmniej: potrzeby/problemy, na jakie program odpowiada, oraz cele i działania podejmowane dla ich osiągnięcia.

Szkolenie miało przygotować uczestników do zaplanowania i przeprowadzenia ewaluacji procesu – czyli takiego zakresu ewaluacji programu, który jest zazwyczaj wymagany jako minimum przez instytucje finansujące programy profilaktyczne.

Zakres tematyczny warsztatu obejmował następujące zagadnienia:

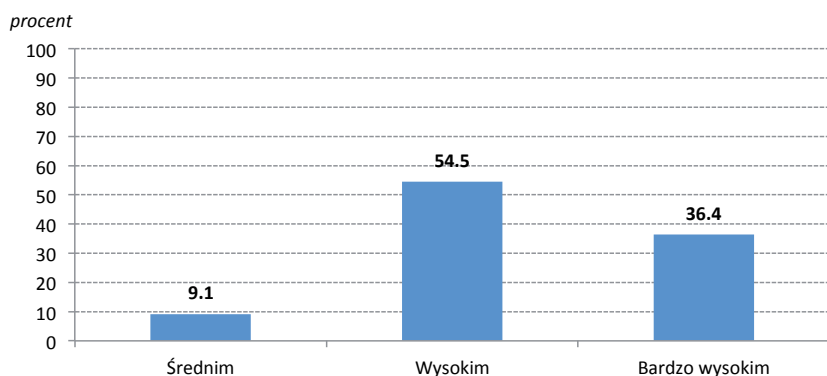
1. Idea ewaluacji (myślenie w kategoriach celów i rezultatów; ewaluacja jako proces planowania i szacowania pożądaných zmian).
2. Poziomy ewaluacji (ewaluacja procesu i wyniku).
3. Kroki ewaluacji:
  - badanie potrzeb – określanie zakresu oczekiwanej zmiany,
  - koncepcja czynników ryzyka i czynników chroniących jako podstawa planowania strategii działań profilaktycznych,
  - logika programu: stawianie celów i planowanie działań,
  - wskaźniki i narzędzia ewaluacji: sposoby mierzenia efektów.

Wnioski z ośmiogodzinnego warsztatu zostały opracowane na podstawie opinii wyrażonych przez osoby w nim uczestniczące w anonimowych ankietach.

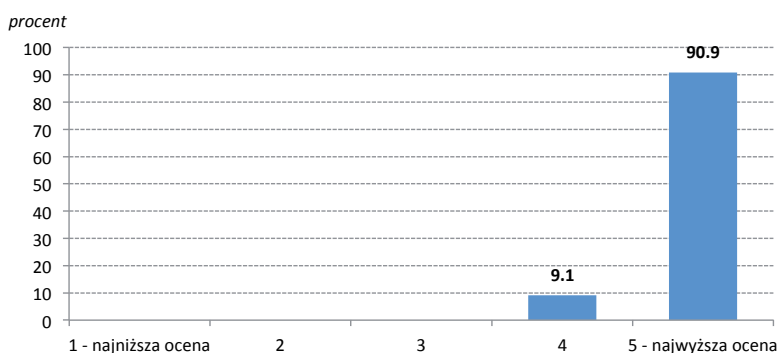
Warsztat bez wątpienia trafił w potrzeby uczestników. Na pytania: „Czy sądzisz, że wykorzystasz zdobytą wiedzę i umiejętności?” i „Czy polecisz(a)byś ten warsztat innym?”, odpowiedzi „tak” udzieliło 100% osób. Odpowiedzi na pytanie: „W jakim stopniu szkolenie spełniło Twoje oczekiwania?” były bardziej zróżnicowane, ale 90,9% z nich mieściło się w przedziale w stopniu wysokim i bardzo wysokim.

Zastrzeżenie wyrażone w części opisowej ankiety dotyczyło oczekiwania szerszego zakresu merytorycznego warsztatu, a konkretnie narzędzi prowadzenia ewaluacji wyniku. Niedosyt ten czy też potrzebę z nim związaną, trudno jednak zaspokoić w ciągu jednodniowego warsztatu, jeśli trzymać się zasady uczenia się, czyli wspólnego poznawania i praktykowania. Przejście przez wszystkie kroki ewaluacji wymagałoby dłuższego, co najmniej dwudniowego spotkania. Być może też sam termin „ewaluacja procesu” nie przez wszystkich był właściwie zrozumiany. Uczestnikom warsztatu najbardziej odpowiadał praktyczny charakter zajęć. Na pytanie: „W jakim stopniu szkolenie

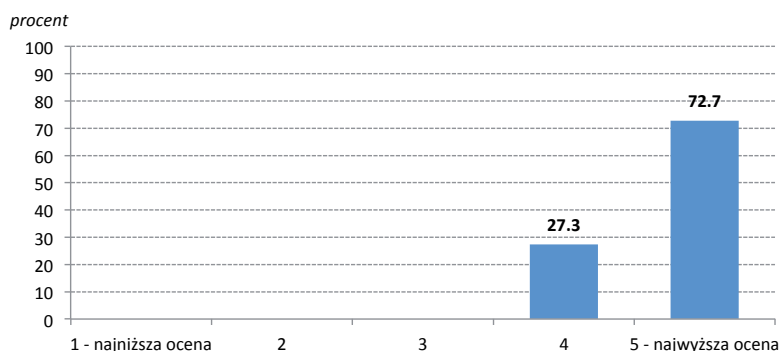
Wykres 1. W jakim stopniu szkolenie spełniło Twoje oczekiwania? (N=11).

Wykres 2. Ocena prowadzenia szkolenia: jasność i przejrzystość przekazu (N=11).

Wykres 3. Ocena prowadzenia szkolenia: sposób prowadzenia – angażowanie osób uczestniczących (N=11)

spełniło Twoje oczekiwania? Prosimy o krótkie uzasadnienie oceny”, padły m.in. takie odpowiedzi: Przedstawiona została konkretna wiedza w praktycznym zakresie. Konkretnie przedstawienie tematu, praca warsztatowa na konkretnych przykładach. Dowiedziałem się/otrzymałem potrzebną wiedzę w tym temacie. Uzyskałem odpowiedź na pytanie, jak konstruować program z punktu widzenia ewaluacji. Pojawiło się też zapotrzebowanie na kontynuację warsztatu, co odpowiada też mojemu przekonaniu, że osiem godzin to zbyt mało czasu, aby omówić wszystkie poziomy ewaluacji. Poznawczą bazą warsztatu był bowiem pięciopozomowy model ewaluacji proponowany w moim podręczniku. Warsztat pozwolił zweryfikować, na ile model ten jest zrozumiały i łatwy do przełożenia na działania praktyczne. Sądzę, że wypowiedzi w pytaniu otwartym o mocne strony trenerki, takie jak: Jasny i klarowny przekaz. Łatwość przekazywania wiedzy, przystępny język. Komunikatywność, wiedza, umiejętność przekazania wiedzy i nawiązania kontaktu. Wiedza i klarowne odpowiedzi na zadane pytania, potwierdzają przede wszystkim jasność koncepcji i jej przystawanie do życia. Dobrze została również odebrana forma prowadzenia warsztatu. Wprawdzie pojawiła się wypowiedź, że tempo było zbyt wolne, jednak 100% odpowiedzi na pytanie zamknięte o sposób prowadzenia szkolenia i angażowanie w nie osób uczestniczących zawierało się w przedziale 4-5 punktów w pięciostopniowej skali ocen.

Uwagi w części opisowej ankiety dotyczące tempa i ilości czasu poświęconego na niektóre zagadnienia skłaniają do przesunięcia akcentów w programie warsztatu, tak by zapewnić mu większą dynamikę, bez uszczerbku dla zasadniczych treści. Dotyczy to głównie zbyt dużej relatywnie ilości czasu poświęconego na zagadnienia badania potrzeb i poziomu 0 ewaluacji (tzw. produkty, czyli wskaźniki wykonania zadań). Zrealizowany warsztat i opinie osób w nim uczestniczących przekonują mnie do wzbogacenia podręcznika o doświadczenie pracy warsztatowej nad konkretnymi programami. Dopiero zastosowanie opisywanych w nim modeli, metod i narzędzi do konkretnych sytuacji i projektów przenosi nas na poziom rzeczywistego uczenia się przez doświadczenie.

Przypisy

- ¹ Podręcznik dostępny pod adresem <http://www.profnet.org.pl/baza-wiedzy/podrecznik-ewaluacji-programow/>
- ² Warsztat odbył się 17 października 2015 r. we Wrocławiu.